

DİL, İNSANIN YA CENNETİ YA DA CEHENNEMİDİR!

YAZAR: ALİ AYKAÇ

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

“İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında yaptıklarını gözetleyen ve kaydeden hazır bir melek bulunmasın.”

Kâf, 50/18

WhatsApp İletişim

Ali AYKAÇ, İmam-Hatib, İSTANBUL
aliaykac.com

iletişim : **(0)541-934 3778**

telegram : **t.me/vaazarsivi**

facebook.com/**groups/vaazarsivi**

Tüm içeriklerin **ticârî maksatla** kısmen ya da tamamen izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılması kesinlikle yasak olup kul hakkını ihlâl eder. Ayrıca bu yasağa uymayanlar hakkında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca telif hakları üzerinden yasal işlem yapılacaktır. **Ticârî maksat olmadan izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılmasında herhangi bir sorun yoktur.**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

Dil, insanın en büyük sermayesidir ve onun en büyük imtihanıdır. Dil, sahibini hayra da götürebilir, şerre de sürükleyebilir. Bir söz, insanı Allah'ın rızasına ulaştırırken, bir başka söz ebedî hüsrana mahkûm edebilir. Zira **dil, kalbin tercümanıdır; insanın iç dünyasını, niyetini ve ahlâkını en açık şekilde ortaya koyar.** Öyle ki nice sözler vardır ki sahibini vezir eder, nice sözler de insanı rezil eder. Bir kelime insanı dost sahibi yaparken, bir kelime de insanı yalnızlığa ve pişmanlığa sürükleyebilir. Kimi zaman bir söz, savaş başlatır; kimi zaman da bir kelime, barışın kapısını aralar. Kur'an-ı Kerim ve sünnet, dilin etkisini ve sorumluluğunu sıkça vurgulanır. Çünkü insan, dünya hayatında diliyle yaptığı amellerle ya cenneti ya da cehennemi hak eder. Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* **bir kişinin imanının kemâle ermesini, dilini tutmasına bağlamış, hayırlı konuşmayı ve susmayı öğütlemiştir.** İnsan, konuşmalarıyla kim olduğunu belli eder; nitekim Hazret-i Ali *radiyallâhu anh* “**İnsan, dilinin altında gizlidir.**”¹ buyurmuştur.

Bir gün bir âlim kişi, öğrencisine şu soruyu sorar: “**Evladım, bu dünyada en kıymetli şey nedir?**” Genç, biraz düşündükten sonra “**Altın, mücevher, ilim...**” gibi cevaplar verir. Âlim zât tebessümle başını sallar ve şöyle der: “**Hayır evladım, en kıymetli**

¹ Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1/235.

şey dildir. Çünkü güzel söz insanı sultanların huzuruna çıkarır, kötü söz ise başını derde sokar.”

Bu hikmetli bakış açısı, günümüzde daha da anlam kazanmaktadır. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte sözün etkisi ve ulaşılabilirliği kat kat artmıştır. Artık bir söz yalnızca bireyler arasında kalmıyor; saniyeler içinde milyonlara iletiliyor, kilometrelerce uzaklara ulaşıyor. Küçük bir hata, ölçsüz bir ifade, insanların gözünde bir ömür boyu oluşturduğu itibarı bir anda yerle bir edebiliyor. Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu gerçeği asırlar önce şu sözleriyle ifade etmiştir: **“Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söylesin ya da sussun.”**²

Dilin afetleri yalnızca bireysel hayatımızı değil, toplumsal huzuru da derinden etkiler. Günümüzde fitne ve fesadın yayılmasının en büyük sebeplerinden biri de dilin yanlış kullanımıdır. Bir iftira, bir hakaret, bir yanlış anlaşılma yüzünden nice dostluklar bozulmakta, nice yuvalar dağılmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: **“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının... Birbirinizin gıybetini yapmayın. Biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?”**³

Bugün Müslümanlar olarak en büyük imtihanlarımızdan biri de budur. Yanlış anlaşılmalara, asılsız ithamlara, kırıcı sözler, hatta

² Buhârî, Edeb, 31. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكَلِّمْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ.

³ Hucurât Suresi, 49/12. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ.

bilmeden söylenen dikkatsiz ifadeler, toplumda derin yaralar açmaktadır. Oysa dilimizi emanet bilerek kullanmalı, sözlerimizi ölçüp tartmalıyız. Zira **bir söz, insanı cennete de götürebilir, cehenneme de...** Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Kul, Allah’ın rızasına uygun bir söz söyler de onun nereye varacağını hesap etmez; fakat Allah onun sayesinde kendisinden razı olur ve onu cennete koyar. Yine kul, Allah’ın gazabına sebep olacak bir söz söyler, nerelere varacağını düşünmez; ama Allah onun sebebiyle onu cehenneme atar.”**⁴ O hâlde, ne söylediğimize dikkat etmeli, dilimizi bir emanet bilerek konuşmalıyız.

Söz, sahibinin aynasıdır. Bir söz, insanı cennete de götürebilir, cehenneme de... Hazret-i Ali *radiyallâhu anh*, bu gerçeği veciz bir şekilde şöyle ifade eder: **“İnsan, dilinin altında gizlidir.”**⁵ Yani, insanın gerçek kimliği, iç dünyası ve ahlâkî seviyesi, ancak konuştukça ortaya çıkar. Bir insanın karakterini, bilgisini ve niyetlerini anlamamanın en iyi yolu, onun sözlerini dinlemektir. Dış görünüş, mal, makam veya statü aldatıcı olabilir; ancak dil, insanın kalbinde taşıdığı şeyleri yansıtır.

Sessiz kaldığında bir insanın ne düşündüğünü, nasıl biri olduğunu anlamak zor olabilir. Ancak konuştuğunda, onun hikmet sahibi mi yoksa boş sözler eden biri mi olduğu anlaşılır. Güzel ve

⁴ Buhârî, Rikâk, 23. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا. يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَاتٍ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهِ فِي جَهَنَّمَ

⁵ Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1/235.

hikmetli konuşan bir kimsenin gönlü de güzelliklerle doludur; fakat diliyle fitne, yalan, gıybet ve kötü sözler saçan bir kimsenin iç dünyasının da karanlık olduğu aşikârdır. Bu yüzden insan, sözlerine dikkat etmeli, konuşmadan önce iyi düşünüp tartmalıdır. **Çünkü dil, insanı ya yüceltir ya da alçaltır; ya rezil ya da vezir eder. Ya cennete götürür ya da cehenneme sürükler.**

İnsan, diliyle dost kazanır, diliyle düşman edinir. Basit bir **“özür dilerim”** sözü, yıllarca süren bir husumeti bitirebilirken, yanlış zamanda söylenmiş düşüncesiz bir cümle, en sağlam dostlukları bile yıkabilir. Bir baba, çocuğuna söylediği sevgi dolu sözlerle onun ruhunu besleyip özgüvenini inşa ederken; başka bir baba, çocuğunu sürekli azarlayarak onun ruhunda silinmez, derin ve onarılamaz yaralar açabilir. Zira **söz, sadece kulaktan girip kaybolan bir ses değil, insanın kalbine işleyen ve karakterini şekillendiren bir mühürdür.** Yapıcı bir kelime, bireyin benlik algısını güçlendirebilirken; incitici bir söz, onun bilinçaltında yankılanarak yıllar boyu sürececek bir öz değersizlik hissine dönüşebilir. Bu yüzden **dil, ya bir insanın ruhunu yeşerten bir bahçıvan olur ya da onun iç dünyasını çoraklaştıran bir fırtınaya dönüşür.**

Dilin en büyük gücü, insanın kaderini belirlemesidir. Tarih boyunca nice topluluklar, sadece birkaç sözle yön değiştirmiştir. Bir kralın savaş ilanı, milyonları ölümle burun buruna getirirken, bir barış anlaşmasındaki tek cümle, binlerce insanın hayatını kurtarabilir. İslam’ın ilk yıllarında, Hazreti Bilâl-i Habeşî’nin işkence altındayken bile **“Ehad! Ehad! Allah birdir! Allah birdir!”** sözünden vazgeçmemesi, yalnızca onun imanının bir

nişanı olmadı. O kelime, onu cennete taşıyan, **yıllar sonra bile bizlerin hatırına getiren bir şeref vesilesine dönüştü.** Zira bazı sözler, yalnızca söylendiği an için değil, asırlar boyunca yankılanan bir hakikat olarak varlığını sürdürür. Hazreti Bilâl-i Habeşî'nin diliyle yükselen o kelime, zulmün karşısında dimdik duran bir iman abidesine dönüşmüş, onun adı anıldığında dahi kulaklarımızda yankılanan bir sadakat sembolü olmuştur. İşte dilin gücü budur: **Bir kelime insanı yalnızca cennete taşımakla kalmaz, onu tarihe ve gönüllere mühürlenmiş bir örnek kılar.**

Ancak dil, sadece büyük tarihi olayları değil, sıradan insanların ahiret yolculuğunu da etkiler. Bir insan düşünelim: **Hayatı boyunca dürüstlüğü ve sadakatiyle tanınmış, ama son nefesinde dilinden inkâr dolu bir söz dökülmüş. O an, tüm hayatının değerini belirleyen bir an olur. Öte yandan, hayatı boyunca günahlarla dolu bir insan, ölüm döşeginde Kelime-i Şehadet getirerek kurtuluşa erebilir.** İşte dilin gücü budur! Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* **“*Kimin son sözü ‘Lâ ilâhe illallah’ olursa, cennete girer*”** ⁶ buyruğu, bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüz dünyasında ise dilin sorumluluğu daha da artmıştır. Artık bir sözü yalnızca birkaç kişi değil, sosyal medya aracılığıyla milyonlar duyabiliyor. Bir insan, bir paylaşım ile insanların imanını güçlendirebilir, onlara umut ve iyilik aşılayabilir. Ama aynı şekilde, yalan, iftira veya fitne dolu bir paylaşım ile binlerce

⁶ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ. Ebû Dâvûd, Cenâiz, 16.

insanın zihnini zehirleyebilir. Bugün internette hızla yayılan bir dedikodu, masum bir insanın hayatını karartabiliyor. Bir insan düşünelim: Hakkında asılsız iddialar ortaya atılan bir öğretmen ya da bir işçi, bu iftiralar yüzünden işini kaybedebilir, ailesi dağılıp hayatı altüst olabilir. Ve tüm bunların sebebi, düşünmeden söylenmiş birkaç kelimedir.

Bu yüzden dilimize sahip çıkmak, sadece bir ahlak meselesi değil, aynı zamanda bir iman meselesidir. Rabbimiz, ***“İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında yaptıklarını gözetleyen ve kaydeden hazır bir melek bulunmasın.”***⁷ buyurarak, her kelimenin bir hesap gününe sahip olduğunu bize bildirmiştir. Kıyamet günü, söylediğimiz her kelime ya bizim lehimize ya da aleyhimize şahitlik edecek. O gün geldiğinde, bir insanın en büyük pişmanlığı **“Keşke bu sözü söylemeseydim”** olabilir. Ama aynı şekilde, en büyük sevinci de **“İyi ki bu hayırlı sözü söyledim”** olacaktır. Burada tercih insanoğlunun bizzat kendisindir.

Dili bir dua, bir iyilik, bir tebliğ aracı haline getirenler, sonsuz mutluluğa erişirken; diliyle fitne, yalan, küfür ve hakaret saçanlar ise mahşer günü ağızları mühürlenmiş halde hesap vereceklerdir. O gün gelmeden önce, her sözümüzü tartarak konuşmalı, dilimizi yalnızca hayra yönlendirmeliyiz. Çünkü insan, diliyle ya cennete yükselecek ya da diliyle kendi felaketini hazırlayacaktır.

⁷ Kâf, 50/18. مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem*, ümmetine her daim hakikati öğreten bir rehber olmuş, insanın hem dünya hem de âhiret saadetini kazanması için çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Bu uyarılardan en çarpıcı olanlarından biri, dilin insan üzerindeki etkisini anlatan Hazret-i Muaz *radiyallahu anh* ile arasında geçen konuşmadır. Bir gün Hazret-i Muaz *radiyallahu anh*, Resûlullah’a *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e şu soruyu yöneltmiştir: **“Ey Allah’ın Resûlü! Bizi cennete götürecek ve cehennemden uzaklaştıracak bir şey söyler misiniz?”** Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona ibadetler, hayır amelleri ve takva hakkında nasihatlerde bulunduktan sonra sözlerini şöyle tamamlamıştır: **“Ey Muaz! Sana bunların hepsinin temelini bildireyim mi?”** buyurarak dilini işaret etmiş ve **“Dilini tut!”** buyurmuştur. Bu söz üzerine Hazret-i Muaz *radiyallahu anh* hayretle: **“Ey Allah’ın Resûlü! Biz konuştuklarımızdan dolayı da mı hesaba çekileceğiz?”** diye sormuş, bunun üzerine Allah Resûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*, şu ibretlik cevabı vermiştir: **“Ey Muaz! Annen seni kaybetsin! İnsanları yüzüstü cehenneme sürükleyen, dillerinin söylediklerinden başka nedir?”**⁸

⁸ Tirmizî, Zühd, 61. قَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟

فَقَالَ ﷺ: تَكَلَّمَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ! وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟

Not: Hadiste geçen “تَكَلَّمَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ” ifadesi, Arapçada bir tür deyim olup, aslında bir azarlama değil, muhatabın dikkatini çekmek için kullanılan bir ifadedir.

Dil, insanın en büyük imtihanlarından biridir. Zira söz, kişinin iç dünyasının bir yansıması olup, kalbinde taşıdığı niyet ve düşüncelerin dışa vurumudur. Bu yüzden **İslam, konuşmanın yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde, büyük bir mesuliyet olduğunu vurgulamış**, müminin sözlerinde hikmet ve doğruluğu esas almasını emretmiştir. Zira insan, dilini hayra yöneltirse cennete giden yolu açar; fakat fitne, fesat ve yalan ile kirletirse kendisini hüsrana sürükler. Allah Resûlü *sallallâhu aleyhi ve sellem*, dilin muhafazasının ne denli önemli olduğunu şu hadis-i şerifiyle bizlere bildirmektedir: ***“Kim bana iki dudağı ile iki bacağı arasındaki şeye (dilini ve iffetini) sahip çıkacağına dair garanti verirse, ben de ona cenneti garanti ederim.”***⁹

Bu hadis, müminin sadece amelleriyle değil, sözleriyle de cenneti kazanmaya veya cehenneme sürüklenmeye aday olduğunu göstermektedir. Dil, eğer hikmetle kullanılırsa, insanı Rabbinin rızasına ve ebedî saadete eriştiren bir vesile olur. Fakat şerre ve günaha yönelirse, kişiyi büyük bir felakete sürükleyebilir.

Mümin, konuşmalarında **hikmeti** ve **sükûtu** esas almalıdır. Çünkü **bazen bir kelime, bir gönlü ihya ederken, bazen de bir kalbi yıkıp harap edebilir**. Atalarımızın “Söz var kese savaşı, söz var kestire başı” sözü, sözün tesir gücünü en güzel şekilde ifade etmektedir.

⁹ Buhârî, Rikâk, 23. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ

İslam âlimleri de dilin muhafazası konusunda şu prensipleri ortaya koymuşlardır:

Sözün yerinde ve zamanında söylenmesi: Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem*, **“Ya hayır söyleyin ya da susun”**¹⁰ buyurmuştur. Bu hadis, **müminin gereksiz ve faydasız konuşmalardan sakınmasını, sözlerinde hayır ve hikmeti gözetmesini emretmektedir.**

Boş ve faydasız sözlerden kaçınılması: Mü'minin suresinde gerçek müminlerin sıfatları sayılırken, **“O kimseler ki, boş ve faydasız şeylerden yüz çevirirler.”**¹¹ buyrulmaktadır.

Konuşmadan önce düşünmek: İnsan, söyleyeceği sözün hayır mı, şer mi olduğunu **tartmadan konuşmamalıdır.** Zira **“Dil, kalbin terazisidir.”**

İmam Gazâlî rahmetullahi aleyh, İhyâ-u Ulûmi'd-Dîn adlı eserinde şöyle der: **“İnsanın dili, onun kılıcı gibidir. Eğer o kılıcı hayır için kullanırsa, kendisine fayda verir; fakat eğer kötüye kullanırsa, sahibini helak eder.”**

Sonuç olarak, **dil, insanın hem dünya hem de ahiret saadetini belirleyen bir mihenk taşıdır.** Hikmet ve doğruluk üzere konuşan bir kimse, Allah'ın rızasına erişerek cennete nâil

¹⁰ Buhârî, Edeb, 31. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ.

¹¹ Mü'minûn, 40/3. وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ.

olabilir. Ancak yalan, iftira, gıybet, dedikodu gibi kötü sözlere meyleden bir kişi, kendi eliyle cehenneme sürüklenebilir.

Rabbimiz bizleri, her daim sözlerinde doğruluğu gözeten, hakikati dile getiren ve dilini hayırla süsleyen kullarından eylesin!

Rabbimiz bizleri, sözleriyle kalpleri incitenlerden değıl, kelamıyla gönülleri ihya edenlerden eylesin!

Rabbimiz bizlere, dilimize sadakati, sözlerimize samimiyeti, ifadelerimize hikmeti nasip eylesin!

(Âmin!..)

وَعَاخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الفاتحه